

Újlaki, Mátyás vagy Thury?

A várpalotai vár különböző neveken való emlegetése jól példázza, hogy nemcsak a rossz hír, hanem egy-egy nyomtatásban megjelent tévedés is szárnyon jár és közben megsokszorozódik.

Egyszer valaki, aki a történelmi források helyett a 19. században elterjedt népmondákból, vagy ezeknek Mikszáth regényébe és Móra elbeszélésebe beépült változataiból merítette ismereteit, a hagyományos és történelmileg hiteles *Újlaki-vár* helyett *Mátyás-várként* említette a palotai várat. Ez a tévedés az ötvenes—hatvanas években aztán valóságos burjánzásnak indult. Az új szocialista városról megjelenő sok cikk és riport szinte kivétel nélkül Mátyás-várként emlegette s lassanként a palotai közvélemény is magáévá tette ezt.

A hatvanas évek második felében aztán újabb „átkeresztelés” történt. Ma már kideríthetetlen, hogy a Vegyipari Múzeum születésénél bábáskodók közül ki vethette először papírra, hogy az új intézmény a várpalotai *Thury várban* kezd meg működését. Az új tévedés azonban háttérbe szorította a régit és szinte általánossá vált a *Thury-vár* elnevezés. *Holott Thury-vár éppen úgy nincs és nem is volt soha Várpalotán, mint ahogy Mátyás-vár sem.*

Fogadjuk el és használjuk tehát a hagyományos és történelmileg hiteles nevet: *Újlaki-vár*. Az Újlaki (Kont) család nevéhez fűződnek Palota történetének első évszázadai. Ők voltak a romjaiban ma is álló Bátorkő (Pusztapalota) várának urai. E félre

eső és szűkös vár helyett a 14. században ők építették a főútvonal mellett azt a rangjukhoz méltó, fényűző palotát, amely a városnak is nevadójává vált. Ezt a hatvanas években feltárt palotát kezdte átépíttetni az 1440-es években erős várrá az akkori tulajdonos, Újlaki Miklós országos főkapitány, erdélyi vajda, Bosnyákország királya, Mátyás király barátja, Korvin János keresztapja, s halála után fia, az ugyancsak országos méltóságokat viselő Újlaki Lőrinc folytatta és fejezte be. Ők tették Palotát a magyar reneszánsz számottevő helyévé s mindketten használták a Palotai nevet is. Semmi okunk sincs rá, hogy megtagadjuk őket, s másokról nevezzük el várukat.

Mi lehet a téves elnevezések magyarázata? Egyetlen okleveles adat vagy egyéb hiteles forrás se szól arról, hogy Mátyás király akár építője, akár ura lett volna a palotai várnak. Jó viszonyban, „komaságban” volt viszont Palota urával, Újlaki Miklóssal, akit még a halálos ágyán is meglátogatott. Bizonyosan többször is vendégeskedett itt és látogatásairól, vadászatairól megőrzött valamit az apáról-fiúra szálló hagyomány. Később ebből a magból sarjadtak azok a mondák, amelyek Dugonics András 1820-ban kiadott Magyar példabeszédek és jeles mondások című könyvében jelentek meg először s ennek alapján terjedtek el és kerültek be szépirodalmi alkotásokba is. Ezek azonban nem hiteles adatok, hanem a népi illetve az írói fantázia termékei s egy részük eleve

meg se történhetett. Például Mátyás nem hadakozott Palotán a törökökkel, hiszen hol voltak azok még akkor.

Nincs sokkal több alapja a Thury-vár elnevezésnek sem Tény, hogy Thury György, a végvári idők kiemelkedő harcosa hat éven át a palotai vár kapitánya volt és számos dicső haditette mellett az ő nevéhez fűződik a legnagyobb ostrom visszaverése. Ez se változtat azonban azon, hogy ő csak egy volt a királyi alkalmazottként, „hivatásos” katonaként itt szolgálót teljesítő sok kapitány közül, aki — ha mégoly becsülettel teljesítette is kötelességét — éveken át csak kényszerből maradt Palotán, hiszen 1566-ban történt lemondását megelőzően már 64-ben és 65-ben is beadta lemondását, csak ezeket nem fogadta el a király. Abban a korban sem volt szokás s azóta sem vált azzá, hogy egy-egy várat az átmeneti időre odahelyezett kapitányról nevezzenek el. Ha így lett volna, több Thury-vár is lenne s a palotai várat is sokféle néven kellene emlegetnünk.

Maradjunk hát a történelmileg hiteles *Újlaki-vár* névénél, vagy ha ez valakinek nem tetszik, írja és mondja egyszerűen *Palota várának*.

Könczöl Imre

(Szerzőnk — a palotai könyvtár igazgatója, jeles helytörténétkutató — érvel meggyőzőek. Mi azonban nem változtathatjuk meg a vár elnevezését, amely nyilván azért is vált közhatalmúvá, mert Thury György a végvári idők kiemelkedő harcosa. A legnagyobb ostrom visszaverőjének tetteit talán így is őrzi a nép emlékezete... A szerk.)